

Abbasqulu bəy Şadlinski

Nəsibə İsrafilqızı

Abbasqulu bəy
Şadlinski

poema

Nurlar
N P M

Bakı - 2006

Abbasqulu bəy Şadlinski

Kitab Abbasqulu bəy Şadlinskinin anadan olmasının 120 illiyi münasibəti ilə yazılmışdır.

Redaktor : **Sərtib İslamoğlu**

“Vedibasər” qəzetinin baş redaktoru yazıçı publisist.

Rəyçilər : **Teymur Əhmədov**

filologiya elmləri doktoru, professor;

Firudin Cəlilov

filologiya elmləri doktoru, professor;

İsmayıl Vəliyev

filologiya elmləri doktoru, professor.

Məsləhətçilər : **Azər Şadlinski**

tibb elmləri namizədi, dosent;

Fazil Qəzənfəroğlu

fəlsəfə elmləri namizədi, millət vəkili.

Nəsibə İsrəfilqızı (İsmayılova Nəsibə İsrəfil qızı). ”Abbasqulu bəy Şadlinski” poema. Bakı, Nurlar NPM, 2006, 190 səh.

Nəsibə İsrəfilqızının ”Abbasqulu bəy Şadlinski” poeması Qərbi Azərbaycanın Vedibasər mahalının igid oğlu, yenilməz sərkərdə, Xalq qəhrəmanı Abbasqulu bəy Şadlinskiyə həsr olunmuşdur. Poemada Abbasqulu bəy Şadlinskinin öz yenilməz dəstəsi ilə Vedibasər, Zəngəzur, Naxçıvan, Şərur, Dərələyəz, Gərnibasər, Zəngibasər torpaqlarının daşnaklardan azad edilməsi bədii əksini tapmışdır.

Müəllif əsərdə ilk dəfə xalq qəhrəmanının poetik obrazını, onun vətən torpağı uğrunda qəhrəmanlıq sücaətini, hünərini istedad və bacarıqla təsvir etmişdir. Şairə Nəsibə İsrəfilqızının ”Abbasqulu bəy Şadlinski” poeması oxucu kütləsi tərəfindən böyük maraq və rəğbətlə qarşılanacaq, hər bir vətənsəvərin stolüstü kitabı olacaqdır.

TARIXİN BƏDİİ SÖZÜ

Tarixi hadisələr və tarixi şəxsiyyətlər barədə yazmaq nə qədər çətin də olsa, vacibdir. Bu işin çətinliyi, hadisələri, şəxsiyyətləri öyrənmək və öyrənilənləri bədii şəkildə canlandırmaqla bağlıdır. Bəzi əsərlərdə tarix və şəxsiyyət olduğu kimi, bəzilərinə olduğundan fərqli, bəzilərinə isə təəssüf ki, yanlış göstərilir. Ona görə də eyni mövzuya və tarixi şəxsiyyətin təqdiminə çox zaman bir neçə dəfə qayıdılır. Tarix heç də həmişə olduğu kimi yazılmır və olduğu kimi qiymətləndirilmir. Bu baxımdan bizim milli tariximiz və şəxsiyyətlərimiz barədə yazılanlarımız nə qədər uğurlu olsa da, hərəsi öz dövrünün məhsuludur. Yeni milli təfəkkürə, müstəqillik dövrünün tələblərinə uyğun olaraq tarixin əsil həqiqətləri yenidən dəyərləndirilməli və yenidən yazılmalıdır. Bu baxımdan Nəsimi İsrailqızının “Abbasqulu bəy Şadlinski” poeması diqqəti cəlb edir.

Şairənin mövzuya yeni yanaşma tərzini, hadisələri qiymətləndirmə bacarığını və poetik təsvir qabiliyyətini yetərincədir və əsər maraqla oxunur.

Müəllifin tarixi hadisələrə yeni gözlə baxması, dramatik vəziyyətləri üzə çıxararaq təsvir etməsi və inandırıcı bədii şərh verməsi də maraq doğurur. Abbasqulu bəyin milli azadlıq mücahidi kimi qiymətləndirilməsi, o dövrün mürəkkəb siyasi vəziyyətləri içərisində istiqaməti müəyyənəndirməklə çıxış yolları axtarılması, böyük bir region əhalisini erməni-dəşnak hücumlarından qoruması maraqlı təsvir edilmişdir. Əsərdə həmçinin, bu döyüşlərin yalnız müdafiə xarakteri daşmadığını da aydın görünür.

Abbasqulu bəy Şadlinski

Bir tərəfdən Rusiyanın, xarici Avropa ölkələrinin emissarları, siyasi müdaxilələri, daxildən erməni gədələrinin qızıışdırılıb üzərimizə salınması Azərbaycanı parçalamaq, mili oyanışa mane olmaq, xalqın gözünü qorxudub azadlıq mübarizəsindən çəkındirmək məqsədi daşıyırdı. O zaman bu mürəkkəb situasiyanı Abbasqulu bəy kimi ziyalılar dərk edir və mübarizənin yönümünü müəyyənləşdirirdilər. Bu mübarizənin daha böyük məqsədlərə xidmət etdiyi əsərdə diqqətlə təhlil edilir. Ümidvarıq ki, müəllif bu gözəl əsərinin üzərində daim işləyəcək, onu daha da zənginləşdirəcəkdir.

Bu poema, xalqımızın milli mübarizəsinin mühüm sahəsini əks etdirdiyinə görə xüsusilə əhəmiyyət daşıyır və onu hər bir Azərbaycan övladının oxumasını faydalı bilirəm.

İsmayıl VƏLİYEV,
filologiya elmləri doktoru, professor.

Abbasqulu bəy Şadlinski

I HİSSƏ

ŞƏRƏFLİ BİR TARİXİ VAR
YURDUMUN

Abbasqulu bəy Şadlinski

TANRIDAN DİLƏYİM

Ulu Tanrı! Gözəl Tanrı! Göy Tanrı!
Hünərini, qəhrəmanı öy, Tanrı!

Ağıl ver, zəka ver türk övladına,
Qoy layiq böyüsün türkün adına.

Yalandan, riyadan dolansın uzaq,
Qurmasın yoluna namərd tor-tuzaq.

Birləşsin ruhları bütün türklərin,
Qəhrəman böyüsün türk oğlu-nərin.

Ağılı, zəhməti olsun qanadı,
Tanrım, əsirgəmə məğrur bir adı.

Türkləri əxlaqlı, səbatlı yarat,
Cisminə, qanına fədakarlıq qat.

Zəkadan üstündür çalışmaq, bilin,
Sahibi olmalı hər zaman dilin.

Qoy türklər tənbellik daşını atsın,
İşi, əməliylə arzuya çatsın.

Ulu Tanrı! Gözəl Tanrı! Göy Tanrı!
Oğruları, əyriləri söy, Tanrı!

Sən türkü zəhmətkeş, çalışqan böyüt,
Alsın atalardan nəsihət, öyüd.

Abbasqulu bəy Şadlinski

Türkü türkə qarşı qoyma heç zaman,
Tənbələ, qorxağa vermə sən aman.

Möhkəm olsun zəhmət sevən ürəyi,
Türkün daim xeyir-dua gərəyi.

Qoyma öyrənsinlər asan işlərə,
Zəhmətin bəhrəsi dəysin dişlərə.

Öyrənsinlər ellik ilə əməyə,
Alışsınlar zəhmət adlı çörəyə.

Ulu Tanrı! Gözəl Tanrı! Göy Tanrı!
Türkün əməlini daim öy, Tanrı!

Qoru türkü, qoru torpaqlarını,
Qoru mənliyini, namus, arını.

Qoy igid böyüsün türkün balası,
Beşiyindən mətin olsun laylası.

Uzaq olsun namərdlərin şərindən.
Ah çəkməsin sinələri dərinədən.

Ulu Tanrı! Gözəl Tanrı! Göy Tanrı!
Namussuzu, bışərəfi döy, Tanrı!
Oğruları, əyriləri söy, Tanrı!
Türkün əməlini daim öy, Tanrı!
Ulu Tanrı! Gözəl Tanrı! Göy Tanrı!

SÖZ ÖNÜ

Ruhum təzələnib yenə bu səhər,
Yolunu dəyişib həsrət, qəm, qəhər.
Qəlbim arzularla çağlayır, coşur,
Gizlicə bir nəğmə - bayatı qoşur.
Sirrindən, sehrindən baş açmaq olmur,
Könül gülzarının çiçəyi solmur.
Deyir, əlindəki qələm ilə sən,
Çalış gözəlliyi görə biləsən.
Düşünmə sevirəm, yaxud sevəcəm,
İndi sevənlərə nəğmə deyəcəm.
Hər şeyin öz vaxtı, vədəsi olar,
Küləklə gələnlər leysanla solar.
Sevsəm də payızı, al gülöyşəni,
Laləni, nərgizi, ya bənövşəni.
Yazmaq istəmirəm güldən, çiçəkdən,
Qəlbləri oxşayan şəhli ləçəkdən.
Yazmaq istəmirəm nazlı sənəmdən,
Narahat ürəyim çıxır sinəmdən.
İdrakım, kamalım özünü öyür,
Yuxusuz gecələr qapımı döyür.
Sordum səbəbini, dedi: -Oyan, bil,
Sevgidən yazmağın zamanı deyil.
Yaman narahatsan, bir azca rahla,
İşlər məcrasına düşməz ki “ah”la.
Süzüb qələmimə eşqi, həvəsi,
Yaradıb bir gözəl bahar nəfəsi.
Boylandım Vedinin lap keçmişinə,
Qarışdım tarixin mən də işinə.
Alıb eynəyimi gözümə taxdım,
Büllur bulağına, çayına baxdım.

“Küsüs”lə “Şahablı”^{*} verib əl-ələ,
Baxmadan leysana, çovğuna, selə.
“Vedi”yə qovuşub Araza axdı,
Göylər cuşa gəldi, ildırım çaxdı.
Xəritə önündə xəyala daldım,
Danışa bilmədim, sanki bir laldım.
Baxdıqca adlara gözüm dolurdu,
Yanağım islanır, rəngim solurdu.
Adı qarşısında durdum Vedinin,
Halını ahəstə sordum Vedinin.
Hər səhər Günəşi Asnıdan^{**} aldım,
Baxıb dörd tərəfə xəyala daldım.
Bir tərəf Türkiyə - bizə dayaqdı,
Başımız dardasa ayıq-sayaqdı.
Bir tərəf İrandı – soydaşlarımız,
Ayrı sayılmayır qardaşlarımız.

* - Küsüs və Şahablı dağ çaylarıdır və Vedi çayına tökülür.

** - Asnı Vedibasarda dağ adıdır.

Bir tərəf adına can-can dediyim,
Yolunda canımı qurban dediyim,
Odlar ölkəsidi – Azərbaycandı,
Şirindi ləhcəsi, doğmadı andı.
Bir tərəfsə qədim Oğuz yurdumuz,
Gül qoxulu ata-baba yurdumuz.
Tarixlərin o rəvayət etdiyi,
Nuh Nəbinin miras qoyub getdiyi,
Ağrının ətəyi bizim olubdu,
Hər axşam Günəşim orda solubdu.
İstədim bir azca baxım Vedyə,
Bir qaşığı su olub axım Vedyə.

Alım başı üstən duman çətrini,
Çəkim ciyərimə o gül ətrini.
Yollanım bağçaya, bağa, bostana,
Gözəllik gətirim şeirə, dastana.
“Azlar ölkəsi”^{*} də deyiblər ona,
Urartu bu adı yetirib sona.
Çalışıb özünə yurd-yuva qursun,
Özgə ocağında bir bardaş qursun.
İstər ağa olsun, istər xan, nökr,
Oğurluq yeyərsə, burnundan tökr.

* - **Az** adlı etnik türklər yaşayan Vedibasar Urartu çarı tərəfindən zəbt oluna-nadək **Azlar ölkəsi**, Saqa-qamər (kimmer) türk boylarının Güney Qafqaza gəlişiyə Urartu dövləti yıxıldıqdan sonra **Azər ölkəsi** adlanmışdır.

Özgənin yurduna göz tikən yaman,
Əlindən alacaq onu vaxt, zaman.
Necə ki, Urartu yıxıldı, getdi,
“Saqa”lar dövlətə rəhbərlik etdi.

O yurdlar, yuvalar qədimdən qalıb,
Qorqud qopuzunu o yerdə çalıb.
At oynadıb, qurşaq tutub ərənlər,
Dağ döşündən gül-çiçəyi dərənlər.
Dastan qoşub igidimə, ərimə,
Şərik çıxıb hər dərdimə-sərimə.
Ta qədimdən qalıb qəbir daşları,
Bilinməyir tarixləri, yaşları.
Ulu babam Qara Ulaş, Qorquddu,
Mənim yurdum Oğuz adlı bir yurddu.
İz qoyub tarixdə ər oğlu ərim,
Asuru lərzəyə salan Şatərim^{*}.
Qamər boyundandı bu məğrur ərən,

Hər dərdə, əzaba sinəsin gərən.
Şadlılardan Sultan Səbahəddin var,
Namərdə meydanı o eyləmiş dar.
Sizə kimdən deyim, Qara Yusifdən,**
Namərdlər aldılar yara Yusifdən.

* - Sandak-Şatər (Şadər) öz ordusu ilə Asur dövlətini lərzəyə salmışdı.

** - Qaraqoyunlu hakimi Qara Yusif XV əsrin əvvəllərində Əmir-Teymurun nəvəsi Əbu-Bəkrin qoşunlarını məhz Vedibasar mahalının Milli dərə ərazisində darmadağın etmişdir.

Bir alayı əsir aldı əlinə,
Toxunmadan bircə dənə telinə.
İncitmədən çox insanlıq eyləyib,
Əsirlərə üz tutaraq söyləyib:
-Mən almaram Allah verən bu canı,
Yaşa, ancaq Qara Yusifi tanı.
Əmir Teymur nəvəsini əzmişəm,
Alnı açıq, üzü ağ da gəzmişəm.
Qaraqoyunludu əslim, nəslim də,
Hər aslan baxışım, incə səslim də.
Mənə ruhum qədər doğmadır, bilin,
Sevirəm anamın laylasın, dilin.
Oxucum, yazdıqca qəhrəmanlığı,
Açıram gövhərlə bağlı sandığı.
Oxuyub alarsan mənəvi qida,
Nə nöqtə qoyuram, nə də ki nida.
Şah İsmayıl uşaq vaxtı izlənib,
Bizim yurdda-Bağırsaqda gizlənib.
Deyirlər, Kərkili* Əli saxlayıb,
Namərdin əlindən beşik bağlayıb.
Havadan asıblar, ələ keçməyib,
Bu kələyi, fırlıdağı seçməyib.

* - Vedibasər mahalının Bağırsaq dərəsindəki qədim Kərki şəhəri.

Yağılar dönüblər geriyə naçar,
Tapa bilməyiblər bu sirrə açar.
Çox igidlər qəhrəmanlıq eyləyib,
“Bu torpaqçün can verərik,”- söyləyib.
Məğrur, arif qəhrəmanlar çox olub,
Hər birisi düşməyə bir ox olub.
Oğuzun soy-kökü qədim – uludur,
Mənim qəhrəmanım Abbasquludur.

Sakit, mülayim, cəsur, cavan ikən uçalmış,
Öz əqli, kamalıyla vaxtından tez qocalmış.
Bəydən yazmaq istəyim alıb mənim səbrimi,
Əgər ondan yazmasam, Tanrı yaxar qəbrimi.

ŞƏRƏFLİ BİR KEÇMİŞİ VAR YURDUMUN

Yol gedirəm, yollar uzun, həsrət gözümdə ağlayır,
Dolanıb yurdun başına, illər sözümdə ağlayır.
Ağlamaqdan kor olmuşam, dünya gözümü bağlayıb,
“Ay can” deyib “çor” almışam, tale özümü ağlayıb.
Beşiyimdən başlamışdı bu ayrılıq, bu göz yaşı,
Parçalayıb min-bir yerə bölmüşdülər məğrur daşı.
Qismətimiz nə oldu ki, zülmət, zillət, ölüm, qada,
Qoymadılar muradımız bircə kərə şərbət dada.
Gah özümü doğratdılar, öz əlimlə dilimləndim,
Gah düşmənin fitvasıyla sürgün olub zülümləndim.
Fəryadımı eşitmədi nə yer, nə göy, nə də cahan,
Hər tərəfdən əmr gəldi: - ya öl, ya da türklüyü dan.
Bu səs qeybdənmi gəlirdi, yoxsa çirkin bataqlıqdan?
Başım yaman dumanlıydı, gözlərimi almışdı qan.
Mən kökümü danarammı, mən əslimi danarammı?
Öz çayımı, bulağımı özgəninki sanarammı?
Mərd kişinin nəvəsiyəm, nənəm Bəhrüzə xanımdı*,
Oğuz yurdun ərənləri güvənc yerimdə - canımdı.
Verərəmmi özgələrə çiçəyimi, gülzarımı,
Qeyrətimi, qismətimi, ismətimi, ya arımı?

* - Çaldıran döyüşündən sonra Şah İsmayıl Xətai Vedibasər hakimi
Əbdü bəy Şamlının bacısı Bəhrüzə xanımla ailə qurmuşdur.

Hərzə-hərzə danışan kəs, türklüyümü danarammı?
Mən adımla fəxr edirəm, adı-sanı satarammı?
Mənin babam Şadılıdı, igidliyi, mərdliyi var,
Nakişilik, naxələflik bizim üçün sayılıb ar.
Qılinc çalıb, at oynadıb ərən olub hər igidi,

İftiraya, işgəncəyə gərən olub hər igidi.
Donum aldan biçilibdi, bələnmişəm öz qanıma,
Yurduma göz dikilibdi, bəla gəlibdi canıma.
Gücüm çatır qələmimə, könlüm evi ona açıq,
Hər bəlanı, hər dərdi də demək olmur açıq-saçıq.
Mən danışım, sənə dinlə, göy üzünü duman alıb,
Elə bil ki, bir el üçün Günəş üzünə tor salıb.
Hey yağışdan islanırlar, hey donurlar boran-qarda,
Zəhmət çəkib tər tökürlər, bərəkət də yoxdu barda.
On səkkizdə, qırx səkkizdə leysan yağıb başımıza,
Sevinc donub üzümüzdə, düyün gəlib qaşımıza.
Su qatıblar şərbət dadan, şəkər dadan aşımıza,
Dava-dərmansız dərdimiz oyun açıb başımıza.
Səksən səkkizdə düşmüşəm elimdən-obamdan ayrı,
İsti ana qucağından, doğma yurd-yuvadan ayrı.
Dərdimi sapa düzdükcə əlimdə qələm ağlayır,
Yerdən, göydən söz açmıram, bir böyük aləm
ağlayır.
İstəyirəm tariximi səhifələyib varaq-varaq,
İllər olsun tellərimə ilıq sığal çəkən daraq.

Məndən ötdü deyən qardaş, bu daş sənə də dəyibdi,
Boylan, gör bir atamızın qəddini necə əyibdi.
Babamızçün ağlayır hey, nənəmizçün ağlayır hey,
Bacımızçün ağlayır hey, tacımızçün ağlayır hey.
Sən də aqlama önümdə, dözümlü ol, məğrur yaşa,
Atalarım deyibdi ki, aşla cavab ver sən daşa.
Hər zamanın, zəmanənin öz igidi, ərəni var,
Daş-kəsəkli enişlərə güllü xalı sərəni var.
Qoy danışım bəy oğlundan, gör bir nələr eyləyibdir,
“Vətənimçün, millətimçün can verərəm” söyləyibdir.
Canıma can qurban dedin, yolunda candan keçərəm,

Yolumda qan tökənlərin yolunda qandan keçərim.

* * *

Götürüb əlimə bir yanan çıraq,
Oxudum tarixi hey varaq-varaq,
Böyüdü gözlərim, çatıldı qaşım
Gördüm dada yetmir əldəki yaraq.

Ətirli olsa da qızılgül belə,
Tikanı yenə də batacaq ələ,
İstədim ki, zəhər dadmasın aşım
Xətər toxunmasın torpağa, elə.

Dünya ərənlərin, ərlərin olub,
Dünya arıfların, pirlərin olub,
Oynama yaramla atam, qardaşım
Gör sənə nə qədər zər-ləlin olub.

Onu öldürüblər, bunu asıblar,
Sınəmə bir çarpaz dağı basıblar.
Ürəyim doludu, dinlə, sirdaşım,
Götürüb tarixi tərsə yazıblar.

Hər sözün, söhbətin yerini bildim,
Ağlayan tifilin gözünü sildim,
Kamalım qoymadı bədrəyim, çaşım
Özüm öz payıma sevindim, güldüm.

Mən də bildiyimi gətirdim dilə,
Etibar yox aya, günə, ya ilə,
Vaxt var ikən dedim yazım, yaradım
Köçüb gedir ömür adlı qafilə.

Hələ ki gümraham, yaxşısı heyim,
Qaranı çıxarım, mən də ağ geyim,
Neçə ki əlimdə qələmim yazır
Yurduma, yuvama bir tərif deyim:

-Qonaq qardaş, bircə dəfə dolan, gəl,
Süfrəsi nemətlə bol Vedimizə.
Gör bir haralardan düzəlib gəlir,
Karvan Vedimizə, yol Vedimizə.

Dünyamızı heç də yiyəsiz sanma,
Namərdin adını mərd üçün anma,
Özgəyçün doğulub, özgəyçün yanma,
Doğul Vedimizə, öl Vedimizə.

Sevib çiçəyini, sevib gülünü,
Eşit ləhcəsini, eşit dilini,
Öyrən tarixini, həm keçmişini,
Biləsən necədi yol Vedimizə.

Əsən külək, dəli ruzgar, ağlama,
Dolanıb yer, göyü ayaq saxlama,
Yenə ürəyimə qara bağlama,
Səhər mehi olub dol Vedimizə.

Göy donlu Ağrının başına qurban,
Aysız, günsüz keçən yaşına qurban,
Ay qardaş, çatılmlş qaşına qurban,

Yenə ağı deyir el Vedimizə.

Yoxdu bərabəri, tayı bu yerin,
Torpağı, havası, suyu da sərin,
Şəkərdi, şirindi payı bu yerin,
Gələn söyləyərdi “bal” Vedimizə.

Məlhəmdi dərdimə gülümsər üzlər,
İncə dodaqlardan süzülən sözlər,
Açıbdı lalələr, bəzənib düzlər,
Nə gözəl yaraşır al Vedimizə.

Namərdlər əlimdən aldı çörəyi,
Gülmədi könlümün arzu-diləyi,
Min yerə böldülər neçə ürəyi,
İndi ağlar olub qal Vedimizə.

Əzabı, zülümü batır, ay Allah,
Məni öz yurduma yetir, ay Allah,
Qəzanı, qovğanı götür, ay Allah,
Mehri, məhəbbəti sal Vedimizə.
Yağdı başımıza amansız dolu,
Haraya səslədik sağ ilə solu,
Bağladılar bizə uzanan yolu,
Aclıq qonaq oldu bol Vedimizə.
Göz yaşımız axar oldu, silmədik,
Nə bişirdik, necə yedik, bilmədik,
Bayram oldu, danışmadıq, gülmədik,
Qan-qada gətirdi il Vedimizə.
Yollarını zaman-zaman azıblar,
Ömrümüzə ölüm hökmü yazıblar,

Öldürməmiş məzarı da qazıblar,
Xəbər gətiribdi yel Vedimizə.
Çox dolandıq, döndük dərdin başına,
Namərd qiymət qoydu mərdin başına,
Baxıb torpağına, baxıb daşına,
Nəğmə deyəcəkdi dil Vedimizə.
Barlı payız qərib quşa “köç” dedi,
-Özün üçün isti yuva seç dedi,
Çaylar daşdı, bəndlər “məndən keç” dedi,
Dərd bəla gətirdi, sel Vedimizə.
Alışram, bir arzuyla yanıram,
Olanı, keçəni tez-tez anıram,
Buna varlığımıtk mən inanıram -
Bir gün yığışacaq el Vedimizə.

* * *

Ana oğul yetirdi,
İgid, məğrur sərkərdə.
Torpaq oğul yetirdi,
Dözsün əzaba, dərdə.

Ər igidin şöhrəti,
Dilə, nağıla düşər.
Elin qəhrini çəkmək,
Yenə oğula düşər.

Ana oğul böyüdər,
Bağçalar gül bitirər.
Övladı öz anası,
İgidi el yetirər.

Kökün yüz min ildədi, yaşını Araz bilər,
Sevgin qəlbədi, dildədi, sənsiz ürəkmi gülər?

Tarixinə baxıram - oynayıram yaramla,
“Şadlı”n Şiddi* olubdu zaman-zaman, aramla.

Bağrım yaralanıbdı, sinəmə dağ basıblar,
Həqiqəti deyəni öldürüblər, asıblar.

Gözümün önündədi Böyük Vədi, Şirazlı,
Hey qonaqlı-qaralı, şeirli, sözlü, sazlı.

* - Şiddi –Vedibasarın Arazboyu aran kəndlərindən birinin adıdır.

Abbasqulu bəy Şadlinski

Kiçik Vedi, Reyhanlı, Əfşar, Xalsa, Dəvəli,
Ellər bəzəkli gəlin, kəcavəsi gəbəli.

Taytandan, Yengicədən yol gedirdi o yana,
Həsərət ilə çəkirəm adlarını: oy, ana!

Xəyalım uçdu getdi Kolanlıya, Məngükə,
Ağbulaqdan yol saldım, gəlib çıxdım Ərmikə.

Dolandıqca “Vadi”nin duman almış başına,
Heyrətlə boyanıram Nuhdan gəlmiş yaşına.

Haxısdan, Heyranısdan, Dəhnəzdən Əzizkəndə,
Qoynunda yaylandığım əzizdən ləziz kəndə.

* * *

Türk-oğuzdu adımız, yaşımızı bilən yox,
Çox qədimdir “Şad”ımız, qarşımızda dinən yox.

Cəngavər, döyüşkəndi Şəddadilər* övladı,
Hərbdə qələbə çalıb, tarixə düşüb adı.

Dediyindən dönməzdi, kəsilsə belə başı,
Sevərdi torpağında qayaya dönmüş daşı.

Sevərdi eloğlunu, sevərdi anasını,
Sevərdi laylasını, sevərdi sonasını.

* - Şəddadilər-paytaxtı Dvin olan böyük bir dövlətin əsasını qoyan, “Şadlı” türk tayfasının adını yaşadan böyük sülalə.

Sevərdi çəmənini, sevərdi çiçəyini,

Abbasqulu bəy Şadlinski

Sevdiyiçün, Vətənə verərdi ürəyini.

Qeyrətli oğul üçün canı qurban eylərəm,
Yolunda candan keçib, qanı qurban eylərəm.

Haqlıya qul olaram, haqsızı doğrayaram,
Sonadək döyüşərəm, sızlasa belə yaram.

Babamız vedilidi, “dediyimiz dedikdi,
Vurduğumuz qılıncdı, çəkdiyimiz tətikdi”.

Mərd oğullar gətirib dünyamıza təbiət,
Sevib onları hamı - varlı, kasıb, rəiyyət.

Elin qəhrəmanıyla öyünər el-obası,
-Mənim nəvəmdir, -deyib ürəklənər babası.

Abbasqulu bəy Şadlinski

II HİSSƏ

ŞADLININ ŞANLI OĞLU

ÇƏTİN MƏQAM, ÇƏTİN SUAL

Şadlının igidiydi yenilməz Aslan Sultan,
Düşməne qənim idi, verməzdi ona aman.
Zamanla qazanıbdı xalqı içində hörmət,
Dosta sevgi bəsləyib, düşməninə kin, nifrət.
Elin ağası idi ağılı, şüuru ilə,
Elin qağası idi ruhu, qüruru ilə.
Qafqazın generalı məktub yazır Sultana,
Məktubda deyilirdi: -Səni doğan o ana,
İgid cəngavər kimi tanıdacaq cahana.
Bil ki iki yolun var: ya köçməli İrana,
Ya da tabe olmalı rus çarının əmrinə.
Hansı daha yaxındı əqidənə, əqlinə?
Çox düşünür Aslanım, çox götür-qoy eyləyir,
-Ata yurdu itirmək böyük dərddir,- söyləyir.
Dərdə dözmür ürəyi, yaşın ahıl çağıydı,
“Gülüstan”^{*} könlündəki ən yanıqlı ağıydı.
Bölünmüşdü milləti, bölünmüşdü torpağı,
Bölünmüşdü çəmənini, çörəyi, suyu, dağı.
Dərk edirdi dəhşəti tarixi izlədikcə,
Görüb zülmü, vəhşəti, öldürdü gözlədikcə.
Elinin, obasının qayğısına qalırdı,
Günlərlə düşünürdü, xəyallara dalırdı.

* - 1813-cü ildə Rusiya və İran arasında bağlanan “Gülüstan” müqaviləsi.

Azad yaşamaq üçün duyünləri çözürdü,
Sağdan, soldan atılan zərbələrə dözürdü.
Doğru yol axtarırdı, qan tökülməsin deyər,
İstəməirdi analar “vay” çəkib qara geyər.
Qıymırdı körpələrin günahsız axsın qanı,
Ərənlərin, ərnlərin qurbana getsin canı.

“Türkmənçay”la bağlandı iblis müqaviləsi,
Qardaş qardaşdan oldu, doldu gözün giləsi.
Bir imzayla bir ürək iki yerə bölündü,
Araz bayatı çəkdi, gözlər lilə büləndi:
Millətin taleyini yazdı yadlar, yağılar,
Köksündə “ah” bitənin sinəsi dağ-dağ olar.
Oğuz yurdu, vətənin yağmalandı, talandı,
Ağrının Ağrı boyda üstünə dərd qalandı.
Ürək fəğana döndü, bir qərib cana döndü,
O vaxtdan sinəmizdə bağrımız qana döndü.
Aslanımla bərabər üç qardaşı böyüdü,
Onlara hakim idi Binnətali^{*} öyüdü.
Ortancılı Kəlbali, qəhrəmanın babası,
Olmamışdı işində, əməlində xətası.
Onun da oğlu oldu:-Xanbabayla sevindi,
Mübarək günlərində kaman, qaval da dindi.
Ağrı-acı çox oldu, sevinc kədərə baci,
Ata oğul toyunda qoyar başa şah tacı.

* - Binnətali Sultan Aslan Sultan, Kəlbali Sultan, Niftali Sultan və Bala Sultanın atalarıdır.

GÖYÇƏDƏN GƏLİN ALMIŞIQ

Toy-büsat qurulub Şadlı elində,
Yenə qara zurna salıbdı havar.
Toy bəyi dayanıb əli belində,
Odur, yallı gedir qızlar, oğlanlar.

Elə havalanıb yallı başçılı,
Dizi yer süpürür, paça vuranda.
Halayın başından görünmür dalı,
Uşaqlar vurnuxur o yan-bu yanda.

Yığışıb kənarda ahıl nənələr,
Bəzisi dizində nəvə oynadır.
Yaşmağı üzünə çəkib gəlinlər,
Böyükdən yaşınmaq eldə qaydadır.

Bir ucda düzülüb ağsaqqal, pıran,
Arabir yallıya irad tuturlar.
Yorulub, deyəsən bir-iki cavan,
Yallının səfini hərdən qatırlar.

Bir igid gəzdirir ağyal köhləni,
Çuxası vəznəli, belində kəmər.
Hünəri götürüb kəndi, məhləni,
Bəylik cıdırında qazanıb nəmər.

Düzülüb yan-yana qara qazanlar,
Bir xeyli kənarda gur yanır ocaq.
Təam buyuracaq gələn qonaqlar,
Kababçı tələsir əldə şiş, bıçaq.

Özgə hazırlıq var bəy otağında,
Taxt üstə al-əlvan gərdək asılıb.
Sayalı gəlinin düz qabağında,
İndicə bir tuncu erkək kəsilib.

Yengə də vurnuxur irəli-geri,
Dingəli, qolbaqlı, ontaxta donlu.
Bu toyun elatda özgədir yeri,
Gəlin uca soylu, bəy adlı-sanlı.

Bəy ilə gəlinin çəkdikcə nazın
Şadlıq çöhrələrə verir yaraşlıq.
Zilin zil, bəmin bəm eyləyib sazın,
Gəlinə təriflər söyləyir asıq:

-Göyçədən gəlin almışlıq,
Toyu mübarək, mübarək!
Seçib gözəlin almışlıq,
Boyu mübarək, mübarək!
Gözləri ceyran gözüdü,
Gözü mübarək, mübarək!
Sözləri aqıl sözüdü,
Sözü mübarək, mübarək!
Qeyrətdə aslan özüdü,
Özü mübarək, mübarək!
Belində incədi kəmər,
Beli mübarək, mübarək!

Adısa göyçəli Qəmər,
Eli mübarək, mübarək!

Göyçədən gəlin almışiq,
Toyu mübarək, mübarək!
Güllərin gülün almışiq,
Boyu mübarək, mübarək!

Kandardan o yana meydan qızışır,
Qüruba can atır, gün yavaş-yavaş.
Cavanlar bəhsə-bəhs durub yarışır,
Toyçunun başından tökülür şabaş.

Arabir yayılır güllə şaqqaşaq,
Süzənin gülləsi boşalır göyə.
“Cəngi” havasında tutulur qurşaq,
İgidlər çırmadır cəngə girməyə.

Biləkli cavanlar gəlir döş-döşə,
Meydan vüsət verir qüvvətə, zora.
Müdrəklər yeriyib qarışır işə,
Azacıq keşməmiş səngiyir ara.

Odur, kəndirbaza verilir meydan,
“Yalançı” üzünü unlayıb gəzir.
Bir-bir əl-ayaq da yığışır toydan,
Sağdış şamdanları şax üstə düzür.

Toy çəkir beləcə gecə yarıya,
Günəş çoxdan verib yerini aya.
Aşırıq “müxəmməs”lə çıxır araya,
Sazını kökləyib duvaqqapmaya:

Eşidin bir tərif deyim yerişi ceyran gəlinə,
Mərhəbə, afərin deyir hər görən insan gəlinə,
Çəkib qüdrət qələmini, sahibi-Rəhman gəlinə,
Tay olmaz nə ay, nə gün, telləri əfşan gəlinə,
Qoy Haqq-taalanın özü olsun pasiban gəlinə.

Göz ala, zülfü qara, yanağa birçək yaraşır,
Al-əlvan toy xınası əllərə göyçək yaraşır,
Zər araqçın, gümüş kəmər gözələ gerçək yaraşır,
Zənəxdana hindu xalı, üzünə gül tək yaraşır,
Gülüşü bahar gətirir hüsnü gülüstan gəlinə.

Bəllidi eli, obası, Göyçə gölün sonasıdı,
İsmətdə Şirin özüdü, qeyrət, hünər cinasıdı,
Ya huridi, ya mələkdi, gözəllərin əlasıdı,
Camalı sığmır tərifə, kamalı, Nil dəryasıdı,
Yığışsın cəmi aşıqlar, yazmağa dastan gəlinə.